

TARPTAUTINĖS KONFERENCIJOS „JAUNIMAS PRIEŠ NARKOTIKUS“, ĮVYKUSIOS 1999 M. LAPKRIČIO 19-20 D. VILNIUJE, LIETUVOS DALYVIŲ R E Z O L I U C I J A

Konferenciją rengė Lietuvos blaivybės fondas, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Lietuvos mokslų akademija, Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, Lietuvos krikščioniškojo jaunimo blaivybės sąjunga "Žingsnis", Paramos centras žmonėms, nukentėjusiems nuo religinių judėjimų ir sektų veiklos, Vilniaus m. savivaldybės visuomeninė komisija sveikstantiems alkoholikams ir narkomanams remti. Konferencijoje dalyvavo 249 asmenys - nevyriausybių, jaunimo organizacijų, valstybės institucijų atstovai. Konferencijos rezoliuciją rengė trys darbo grupės, pasiskirstę pagal nagrinėjamas temas - narkomanijos prevencija ir įstatymai, programos jaunimui ir jaunimo programos, totalitarinės (destruktyvios) sektos ir narkomanijos gydymas.

Konferencijos dalyviai išklaušė pranešimus narkomanijos prevencijos, valstybės programų šiems tikslams rengimo bei vykdymo, atitinkamų įstatymų leidybos, jaunimo programų vykdymo patirties bei destruktyvių sektų, siūlančių narkomanijos gydymo paslaugas, veiklos temomis.

Pranešimų ir diskusijų metu dalyviai įsitikino, kad narkomanijos situacija per pastaruosius dvejus metus labai pablogėjo. 1998 m. Vilniaus ir 1999 m. Klaipėdos mokyklų tyrimai liudija, kad Lietuvos didžiųjų miestų mokyklose nelegalių narkotikų vartojimas išaugo 8 kartus. Iš jų kanapių gaminių - net 12 kartų. Registruotų jaunų narkomanų, kurių amžius iki 14 metų, padaugėjo 5 kartus, nuo 15 iki 19 metų - 2,6 karto. Sergamumas narkomanijomis per visą Nepriklausomybės laikotarpį išaugo 5 kartus. Nesunku suvokti, kad tokiais tempais plintant narkomanijai iškyla reali grėsmė tautos ateičiai.

Nacionalinės narkotikų kontrolės programos menkai finansuojamos ir todėl sunkiai vykdomos. Kovai su narkotikų platintojais nepakankamai panaudojama policija, kuri neturi tinkamos materialinės bazės. Rajonuose trūksta profesionaliai parengtų policijos pareigūnų. Trūksta įstatymų, kurie sudarytų sąlygas teisėtvarkos institucijoms operatyviai išaiškinti ir likviduoti narkotikų platinimo punktus, taikyti tinkamas administracines ir baudžiamąsias priemones, skatinančias narkomanus gydytis. Visuomenės bendradarbiavimas su policija narkomanijos prevencijos srityje lig šiol nėra vaisingas.

Narkomanijos prevencijai gerokai kenkia vadinamųjų „žalos mažinimo“ programų plėtimas - kai į narkomanų lindynes pakaitinio gydymo tikslais medicinos darbuotojai nešioja narkotinę medžiagą metadoną ar keičia švirkštus narkomanams, vartojantiems neteisėtai įgytus narkotikus, arba moko, kaip galima nelegalius narkotikus „saugiai“ vartoti. Visuomenė tuomet nuteikiama nesipriešinti narkotikų platinimui, narkomanai nustoja noro gydytis, demoralizuojama policija. Tokios politikos rėmėjai ir vykdytojai, nesvarbu kokiais argumentais jie dangstytoji, veda Lietuvą narkotikų legalizavimo ir nekontroliuojamo jų platinimo link. Šios narkotikų politikos žalingumą patvirtina Anglijoje bei Švedijoje prieš 20-30 metų vykdyti eksperimentai. Gydymosi be narkotikų galimybės, kurios išvestų narkomaną iš mirties labirinto, Lietuvoje neplečiamos, nors narkomanų tėvai jau nebe pirmą kartą patvirtina, kad metadono programos nėra efektyvios.

Nauja grėsmė Lietuvos jaunimui yra destruktyvių sektų greitas plitimas, jų skverbimasis į švietimo sistemą. Tokių sektų veikimas yra ypač žalingas paauglių psichikai ir fizinei sveikatai. Gerai žinoma, kad sektos žmogų pavergia dažniausiai visam gyvenimui, atskiria jį nuo visuomenės, sunaikina asmenybę. Destructyvios sektos sudaro grėsmę demokratinei tvarkai ir valstybės saugumui.

Vilniuje atidarytas Dianetikos centras, kurio veikla grindžiama vienos kontraversiškesnių pasaulio sektų - scientologų metodais. Centro atstovai siūlo "Scientologijos bažnyčios" ideologo L.R.Habardo (Hubbard) sugalvotą "Detoksikacijos programą" kaip priemonę pašalinti iš organizmo toksines medžiagas ir kaip efektyvų būdą gydyti narkomanus, alkoholikus. Be to šio centro atstovai Vilniaus gatvėse platina kvietimus nemokamai atlikti „Oksfordo asmenybės analizės testą“ ar lankyti jų rengiamus kursus. Iš įvairių šalių gauta informacija patvirtina, jog visų šių metodų svarbiausia paskirtis - įtraukti jaunimą į savo organizaciją. Scientologų

"Detoksikacijos programą" Rusijos Federacijos sveikatos apsaugos ir medicinos pramonės ministerija 1996 m. pripažino žalinga ir uždraudė ją naudoti visose ministerijai pavaldžiose įstaigose. 1999 m. minėtos ministerijos mokslinės tarybos narkologijos sekcija vėl šią programą atmetė, pripažinusi ją netinkama ir pavojinga, ypač paaugliams. 1999 m. Vilniaus psichikos sveikatos centro skyriaus vedėjas Jevgenijus Šarovas, išnagrinėjęs L.R.Habardo detoksikacijos programą, daro išvadą, kad ji nėra gydymo metodas, neatitinka gydymo saugumo normų ir negali būti individualiai pritaikoma. Negana to, ši programa neatlieka detoksikacijos funkcijos.

Oksfordo „Asmenybės analizės testą“, beje nieko bendro neturintį nei su Oksfordo universitetu, nei miestu, pripažino neturinčiu psichometrinės ir mokslinės vertės Anglijos psichologai, jį tyrę 1971 ir 1995 metais. Kad jų išvadamis galima pasikliauti, konferencijoje patvirtino Lietuvos psichologų sąjungos prezidentas Gintautas Valickas.

Narkomanus gydyti siūlosi taip pat ir Transcendentinės meditacijos bei daugelio kitų sektų atstovai.

Kaip žinoma iš užsienio patirties, kai kurios sektos, kaip, pavyzdžiui, „Ananda Marga“, Ošo meditacijos centrai, kai kurie tantriniai kultai savo ritualuose praktikuoja narkotikus. Šios sektos jau veikia ir Lietuvoje.

Dar kitos sektos verbuoja vaikus, juos papirkdamos pinigais. Pavyzdžiui, II Vilniaus vaikų internate, neturėdami tam leidimo, sektantai globoja keletą vaikų, mokėdami jiems po keliasdešimt litų per mėnesį.

Konferencijos dalyviai siūlo Lietuvos įstatymų leidėjams, vykdomajai valdžiai:

- įteisinti įstatymais ir vykdyti nedviprasmišką narkotikų kontrolės bei narkomanijos prevencijos politiką. Ši politika turi būti pagrįsta narkotikų pasiūlos ir paklausos mažinimo priemonėmis, pripažintomis Pasaulio sveikatos organizacijos, atitinkančiomis Jungtinių tautų konvencijas, griežtą valstybės poziciją narkotikų platintojų atžvilgiu;

- valstybės pastangos, įstatymai ir programos turi būti orientuotos į visuomenę be narkotikų, nes neturint tokio tikslo, iš anksto susitaikoma su mintimi, kad narkotikų plitimo neįmanoma sustabdyti, prevencijos veikla tokiu atveju netenka prasmės;

- vadinamosios „žalos mažinimo“ programos, tokios, kaip metadono narkomanams skirstymas ar švirkštų neteisėtai įsigijusiems narkotikų asmenims dalijimas, jokių būdu neturi būti valstybės prioritetas. Šios programos gali būti taikomos tik griežtai apribojus jų mastą, įstatymais nustačius jų taikymo tvarką pagal atitinkamas indikacijas;

- valstybės narkomanijos pirminės prevencijos prioritetu įteisinti švietimą mokyklose; antrinės prevencijos svarbiausia sudėtinė dalimi laikyti rizikos grupių išaiškinimą ir atitinkamų priemonių, tokių, kaip specialios programos narkomanų ir alkoholikų vaikams, taikymą; narkomanų gydymas be narkotikų turi būti tretinės prevencijos prioritetas;

- pripažinti, kad svarbiausias veikėjas ir variklis narkotikų apyvartoje yra narkomanas, narkotikų vartotojas. Todėl antrinės ir tretinės prevencijos grandyse turi būti įteisintos privalomos socialinės rehabilitacijos priemonės nepilnamečiams narkomanams ar nepilnamečiams, jau pradėjusiems vartoti narkotikus. Turi būti nustatyta tvarka, kuria remiantis tokios priemonės gali būti taikomos. Taip pat turi būti nustatyta baudžiamoji atsakomybė suaugusiems narkomanams, jeigu pakartotinai nustačius, kad jie vartoja narkotikus, tokie asmenys atsisako gydytis;

- papildyti Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymą (1998 01 08 Nr. VIII-602). Dabar šis įstatymas apima tik sveikatos priežiūros, veterinarijos bei mokslo sritis. Jis turėtų būti papildytas įpareigojimais policijai, Valstybės saugumo departamentui, Valstybės sienų kontrolei ir kitoms institucijoms. Sudaryti specialistų darbo grupę pasiūlymams parengti;

- parengti narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės kodeksą, kuris apimtų visas šiuo klausimu galiojančias teisės normas;

- sudaryti kovos su narkotikais komisiją Seime;

- peržiūrėti baudų skyrimą nepilnamečių narkomanų tėvams. Didelės baudos jokių būdu nenuteikia narkomano gydytis, tačiau alina tėvus, varo juos į neviltį;

– atkreipti valstybės institucijų, visuomenės dėmesį, kad didžiausią ekonominį efektą duoda pirminė narkomanijos prevencija. Negalima mažinti dėmesio taip pat ir antrinei prevencijai. Tačiau ir tretinė prevencija – narkomanų gydymas – taip pat taupo valstybės lėšas. Tai patvirtina JAV atlikti tyrimai. Nes narkomanija, skirtingai nei, pavyzdžiui, vėžys, skatina nusikalstamumą, korupciją, daro didelę žalą šalies ekonomikai, žlugdo visuomenės dorovę ir todėl socialiniu požiūriu yra nepalyginamai pavojingesnė;

- nepaisant sunkios finansinės padėties, būtina remti visas patvirtintas valstybines narkomanijos prevencijos programas. Narkomanijos prevencija negali turėti perspektyvos, jeigu nebus remiamos jaunimo organizacijų programos, tiek tos, kurios buvo pristatytos konferencijoje, tiek ir kitų jaunimo organizacijų programos. Ypač svarbios yra nuolatinės veiklos su moksleiviais programos, konkrečioms sąlygoms pritaikyti, praktika patikrinti projektai.

- atgaivinti užklausinę moksleivių veiklą mokyklose. Sudaryti galimybes nevyriausybinėms organizacijoms vykdyti tokiai veiklai skirtas narkomanijos prevencijos programas, aprobeuotas Švietimo ir mokslo ministerijos.

Nesant didesnių išteklių yra svarbu, kad nevyriausybinių organizacijų veikla narkotikų prevencijos srityje vyktų joms glaudžiai bendradarbiaujant tarpusavyje ir su vyriausybėmis organizacijomis. Tuo tikslu nevyriausybinių organizacijų atstovai sutaria rengti pasitarimus narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos temomis. Pirmą tokį pasitarimą išipareigoja surengti Lietuvos blaivybės fondas 2000 m. vasario mėnesį. Tolesnius pasitarimus turėtų rengti kitos organizacijos.

Daug didesni nei lig šiol dėmesį valstybės institucijos bei visuomenė turi skirti destruktivioms sektoms, siūlančioms lengvus visų gyvenimo problemų sprendimus, gydymą nuo ypač sunkiai pagydomų ligų, tokių kaip narkomanija. Būtina apsaugoti paauglius ir jaunimą nuo destruktivių sektų žalingos įtakos. Todėl siūlome:

– Lietuvos Respublikos Seimui ir Vyriausybei kuo greičiau priimti Lietuvos Respublikos psichologo profesinės veiklos įstatymą, kuriuo turi būti nustatyta, kad psichologines paslaugas žmonėms teiktų tik atitinkamus sertifikatus įgiję profesionalai. Įstatymas turi garantuoti deramą psichologų įdarbinimą bei jų veiklos organizavimą;

– atsižvelgiant į Europos Tarybos Parlamentinės asamblėjos 1999 m. rekomendacijas, įkurti specialią komisiją prie Lietuvos Respublikos Prezidento ar Vyriausybės, kuri rinktų informaciją, tirtų ir kontroliuotų religinių judėjimų veiklą. Jos personalas turi būti kruopščiai parenkamas;

– imtis religinių judėjimų įstatymo pataisymų, sugriežtinant tokių judėjimų įregistravimo sąlygas. Atsižvelgiant į įstatymo pataisas, perregistruoti Lietuvoje veikiančius religinius judėjimus;

– gražinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos patarėjo religijų klausimais pareigybę;

- Švietimo ir mokslo ministerijai peržiūrėti tikybos ir etikos dalykų programas, įtraukti į jas žinias apie sektas. Atkreipti dėmesį, kad Vilniaus rajono mokyklose aktyviai veikia scientologų ir kitos sektos, verbuojančios į savo gretas moksleivius. Nedelsiant parengti informacinę medžiagą apie destruktivių sektų veiklą Lietuvoje ir išplatinti ją mokyklose. Ministerija turi parengti ir pateikti Vyriausybei bei Seimui įstatymų pataisas, užkertančias kelią destruktivių sektų skverbimuisi į mokyklas;

– parengti, išleisti ir aprūpinti valstybines švietimo įstaigas informacine prevencine dalomąja medžiaga apie destruktivių sektų daromą žalą;

- Sveikatos apsaugos ministerijai pradėti religinių judėjimų siūlomų netradicinių narkomanijos ir kitų ligų gydymo metodų tyrimus. Nustačius tokio gydymo žalingumą arba kad jis yra taikomas be licencijos, imtis priemonių teismo tvarka panaikinti šių organizacijų registravimą. Neatidėliotinai imtis priemonių prieš žalingos žmonių sveikatai L.R.Habardo "Detoksikacijos programos" bei kitų, pagrįstų Dianetikos ar Scientologijos principais, programų taikymą ministerijai pavaldžiose įstaigose;

- Lietuvos Respublikos Vyriausybei paremti Paramos centro žmonėms, nukentėjusiems nuo religinių centrų ir sektų veiklos, projektą INTERNETO puslapiui bei atitinkamai duomenų bazei apie sektas sukurti;

- Vyriausybei informuoti Lietuvos savivaldybes apie destruktivių sektų veiklą ir pasiūlyti joms tokių organizacijų neregistruoti;

- Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai neregistruoti organizacijų, pasižymėjusių kaip destruktivios sektos kitose šalyse.

Konferencijos dalyviai reiškia padėką sveikatos apsaugos ministrui R.Aleknei bei viceministrui V.Kriauzai, Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro direktoriui A.Piliavecui, Lietuvos Mokslų Akademijos Prezidentui B.Juodkai, Vyriausybės narkotikų kontrolės komisijos pirmininko pavaduotojai O.Grimalauskienei, visokeriopai rėmusiems konferenciją.

Reiškiamo nuoširdžią padėką visiems pranešėjams. Ypatingai dėkojame profesoriui iš Maskvos A.Dvorkinui, pristatiusiam didelę siuntą naujausios literatūros apie sektas.

Dėkojame Seimo narėms K.Prunskienei, M.Šerienei ir O.Suncovienei, aktyviai dalyvavusioms konferencijoje.

Konferencijos dalyvių vardu:

Lietuvos krikščioniškojo jaunimo blaivybės
sajungos "Žingsnis" pirmininkė

Audronė Meldžiukienė

Paramos centro, nukentėjusiems nuo religinių
judėjimų ir sektų veiklos, vadovas

Kazimieras Andriuškevičius

Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje
centro projekto koordinatorius

Algimantas Sviklas

Lietuvos blaivybės fondo tarybos
pirmininkas

Jurgis Gediminas Jakubčionis

Vilniaus m. savivaldybės visuomeninės komisijos
sveikstantiems alkoholikams ir narkomanams
remti atstovas

Juozas Tonkūnas

Organizacinio komiteto pirmininko pavaduotoja,
Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos sekretorė

Aistė Valiaugaitė